

טראמפ מרחיק שלום, ובחריין היא רק קצה הקרחון

ד"ר נמרוד גורן*

המאמר [פורסם באתר הארץ](#) ב-20 ביוני 2019

כשהכריז הבית הלבן על כינוס סדנה כלכלית בבחריין, נדמה היה שמדובר בריית פתיחה למהלך אמריקאי משמעותי של חשיפת תכנית טראמפ, עליה אנו שומעים – בשמות ותארים שונים – כבר למעלה משנתיים. הכוונה האמריקאית הייתה לחשוף סביב הסדנה את החלק הכלכלי של התכנית, לרתום לכך תמיכה בינלאומית בסדנה, ולפרסם לאחריה את החלק הפוליטי של התכנית. ואולם, ככל שנקף הזמן, הצטמצמו הכוונות והציפיות, וירד דרג המשתתפים. הסדנה הכלכלית בבחריין הפכה מאירוע מרכזי, שהיה אמור לשקף גם פריצת דרך ביחסים בין ישראל למדינות ערב, לאירוע שולי שמהווה חוליה נוספת בשרשרת הצעדים שנוקט ממשל טראמפ מאז 2017 בנושא הישראלי-פלסטיני, ושמרחיקים את סיכויי השלום.

מרבית הממשלים האמריקאים הקודמים לא הצליחו גם הם לקדם שלום, ואולם כשניסו לעשות כן, ניכר היה שהם אכן מחפשים פתרון שיהיה מקובל על שני הצדדים ויענה על האינטרסים שלהם. לצד ההטיה האמריקאית המסורתית לטובת ישראל, הביקורת על מאמצי התיווך של ממשלים קודמים התמקדה באופן ניהול התהליך, ולא ביעד המדיני שלו. לא כך הוא המקרה של ממשל טראמפ, שפועל לשנות את חוקי המשחק, את המציאות בשטח, ואת אופיים העתידי של יחסי ישראל עם הפלסטינים. למרות שתכנית טראמפ טרם פורסמה, ושלאכאורה אנו נמצאים בנקודת המתנה לקראת השקתו של מהלך, בפועל – ההצהרות והמעשים האמריקאים מציבים אותנו כבר בעיצומו של מהלך מדיני, שכולל מספר קווי פעולה:

עמימות לגבי תוכן התכנית – האמריקאים עוסקים ביצירת אווירת מסתורין סביב התכנית, שטרם נחשפה. הם מדגישים שמדובר במהלך סודי לו שותפים מעטים; שליחי טראמפ מפזרים רמזים לגבי מה כוללת התכנית ומה לא; תדרוכים והדלפות לתקשורת מתבצעים ומוכחשים; תאריכי יעד לפרסום התכנית מוצגים שוב ושוב, ונדחים באמתלות כאלה ואחרות; מתקיימים ביקורים אמריקאים במדינות שונות לשם התייעצות ושיתוף, שמותירים את המארחים אובדי עצות. כל זאת, יוצר רושם שאין מדובר בקדימון ארוך לקראת מהלך שלום משמעותי, אלא במדיניות שעיקרה הימנעות מפרסום התכנית במקביל ליצירת שיח בינלאומי בלתי פוסק על אודותיה (שמונע ממדינות אחרות להגביר את מעורבותן, לאור המתנה לתכנית האמריקאית).

כינוס אירועים – בהיעדר תכנית ותהליך, ארה"ב עוסקת בכינוס והפקת אירועים בדרג נמוך. בשנתיים האחרונות, ארה"ב זימנה מדינות להשתתף בשולחן עגול, סיעור מוחות וסדנה כלכלית. אירועים אלה נעשים מבלי להציג לקראתם נייר אמריקאי רשמי, ועם מוקד כלכלי. במרץ 2018 כינס הבית הלבן מדינות שונות לדון ההומניטרי בעזה ובדרכים לשפר אותו. וביוני 2019 מכנסת ארה"ב בבחריין מדינות שונות לדון בדרכים להיטיב את מצבם הכלכלי של הפלסטינים. בין לבין, כינסו האמריקאים גם את הועידה בוורשה לדון בביטחון המזרח התיכון (ובעיקר בנושא איראן). בכל האירועים הללו לא השתתפה הרשות הפלסטינית ומדינות אירופה חרקו שיניים ושלחו ברובן נציגים זוטרים. מדינות מהעולם הערבי, בייחוד מהמפרץ לצד מצרים וירדן, הגיעו למפגשים בנושא הפלסטיני בעיקר בגלל לחץ אמריקאי. הסדנה בבחריין תהיה הראשונה בה לא צפויה השתתפות גורמי ממשל מישאל, למרות הרצון של נתניהו בהזדמנות צילום לו או לשר בכיר בממשלתו עם מנהיגי ערב, לקראת הבחירות. הניסיון האמריקאי לעקוף את הפלסטינים לצורך קידום מהפך ביחסי ישראל-ערב, גם דרך כינוסים רב-לאומיים, אינו מצליח עד כה להתממש.

הצהרות וציוצים – הנשיא טראמפ ושליחיו מצהירים מעת לעת על מרכיבים שונים של התכנית האמריקאית ועל אופן ההסתכלות שלהם על הדרך לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני. זכורה הצהרתו הראשונית של טראמפ על כך שלא משנה לו האם הפתרון יהיה של שתי מדינות או של אחת; בהמשך, אנשי הממשל חזרו

* ד"ר נמרוד גורן הוא ראש מכון מיתוים ומרצה באוניברסיטה העברית בירושלים.

והדגישו שאין בכוונתם להביע תמיכה ברעיון שתי המדינות, וקראו להוריד סוגיות ליבה של הסכסוך (דוגמת ירושלים והפליטים) משולחן הדיונים. הם התבטאו בגנות יוזמת השלום הערבית, עליה טענו שנכשלה בהבאת שלום ועל כן כבר לא רלבנטית, ולאחרונה אף הביעו תמיכה בזכות של ישראל לספח שטחים פלסטיניים. במקביל, השליחים האמריקאים מצייצים בטוויטר אמירות שנועדו להזים שמועות כאילו התכנית האמריקאית תפגע בריבונות או באינטרסים של ירדן ומצרים. מכלול ההצהרות הללו מייצר תמונה ברורה לגבי הכיוון בו צועד הממשל האמריקאי, גם ללא פרסום תכנית טראמפ.

פעולות משנות מציאות – לצד ההצהרות, הממשל עוסק גם במעשים. אלו כוללים את הכרזת טראמפ על ירושלים כבירת ישראל, סגירת נציגות אש"פ בווינגטון, העברת השגרירות לירושלים, סגירת הקונסוליה במזרח ירושלים והכפפתה לשגרירות בישראל, ביקורים ראשונים של שגריר ארה"ב בישראל בהתנחלויות, וקיצוץ תקציב לפרויקטים ישראלים-פלסטיניים (שממומנים דרך USAID, סוכנות הסיוע האמריקאית), אונר"א, ומוסדות פלסטיניים. מהלכים אלה מעידים גם הם על מדיניות סדורה, שהופכת על פניה מדיניות אמריקאית רבת-שנים ושיוצאת נגד העמדות המקובלות בקהילה הבינלאומית. הם מצטיירים בעולם כחריגה מהחוק הבינלאומי, מעוררים תרעומת כלפי ארה"ב, ופוגעים ביכולתה לשמש כמתווך מוסכם.

החלשת המנהיגות הפלסטינית וחיזוק נתניהו – הממשל האמריקאי משקיע מאמצים רבים בהשחרת פניהם של מנהיגי הרשות הפלסטינית. בין אם מדובר בניסיון ללחוץ על הפלסטינים לקבל את מהלכי טראמפ או בניסיון להצמיח מדיניות פלסטינית אלטרנטיבית – ההתנהלות הזו נכשלה עד כה. השליחים האמריקאים מאשימים את המנהיגים הפלסטינים בסרבנות שלום, בתמיכה בטרור ובפגיעה באינטרסים של עמם. הם מפרסמים נגדם מאמרי דעה, מתנצחים איתם שוב ושוב בטוויטר, ואף מנעו לאחרונה מחנאן עשראווי אישור כניסה לארה"ב. הרשות הפלסטינית אפילו לא הוזמנה לסדנה בבחריין. כל זאת, אל מול אימוץ חם ופומבי של נתניהו על ידי הממשל האמריקאי, תיאום מתמשך איתו ועם אנשיו (ובראשם השגריר הישראלי בווינגטון) הירתמות למען סיכויי הצלחתו בבחירות, והתערבות במאמציו לכוון ממשלה.

מכלול ההצהרות והמעשים האמריקאים בשנתיים האחרונות מראה שהסדנה הכלכלית בבחריין היא לא הדבר האמיתי. היא רק קצה הקרחון. המדיניות שנוקט ממשל טראמפ היא מדיניות שמרחיקה שלום ישראלי-פלסטיני. היא מקעקעת את מרכיבי הסדר השלום העתידי בהם תמך בשנים האחרונות רוב בציבור הישראלי והפלסטיני; היא מחלישה ועושה דה-לגיטימציה להנהגה פלסטינית מתונה שמחויבת לדרך המשא ומתן ושמתנגדת לטרור; היא מערימה קשיים בשטח בפני התקדמות עתידית לעבר פתרון שתי המדינות; היא מדירה מהתהליך גורמים בינלאומיים משמעותיים שיכולים לתרום לקידום שלום; היא מרחיקה עוד יותר בין ישראלים ופלסטינים, ומקשה על אלה מביניהם שעוד מעוניינים ורוצים להיפגש ולשתף פעולה; והיא נותנת רוח גבית לקולות הסיפוח שמנשבים במערכת הפוליטית הישראלית.

טראמפ נחשב אומנם בישראל לידיד גדול, אך המהלכים שמוביל הממשל שלו בנושא הישראלי-פלסטיני גורמים נזק לאינטרס הישראלי של חתירה לשלום. אלו בציבוריות הישראלית שקידום השלום חשוב להם צריכים לנקוט עמדה נגד מהלכים אלה, למרות הקושי שביציאה נגד ידידתה הגדולה של ישראל בעולם, בטח בתקופת בחירות. כשם שגורמים במפלגה הדמוקרטית בארה"ב יודעים לבקר כשצריך את מדיניות ישראל כלפי הפלסטינים, כך גם גורמים באופוזיציה הישראלית צריכים לבקר את התנהלות הנשיא האמריקאי כשהוא מרחק את סיכויי השלום ולהצביע על השלכותיה השליליות.